

2

1963

Азәрбајҹан

Совет мэдэнијјэтинин тэрэггиси наминэ

1962-чи ИЛ декабрын 17-си совет мэдэнијјэтинин эн көзөл жүнүдүр. Бу күн Москвада, Ленинскије горыда, Гэбул өвчндө партијанын өз Совет Иттифагы һөкүмэтинин рэһбэрлэри мэм-лэкэтимиздө сэнэтин ишкисафынын эн үлдө проблемэлэрини музакирэ етмэк үчүн жарадычы сјајалыларын нумајэндэлэри илэ көрүш-дүлэр.

Гејд етмэк истэјирэм ки, бу көрүш чох сэмими, һэрарэтли бир шэрайтдө кечди. Совет социалист мэдэнијјэтинин талеји, бу мэдэнијјэтин ишкисафына көстөрилэн бөјүк гажы бүтүн чыгышларын чаныны тэшикл едирди. Намы өз фикрини, рэ'ј өз мулаһизэсини сэмими шэкилдэ, ачыгдан-ачыга сөјләјирди.

Бу һадисэнин эсил гижмэтини вермэк чох чэтиндир. Шубһэсиз ки, бу һадисэ һэлэ узун иллэр бөјү эдэбијјат өз сэнэтимизин ишкисаф јолларыны музјјан едэчкүдир.

Никита Сергејевичин совет эдэбијјаты өз сэнэтинин талејинэ бөјүк гажы, бөјүк мэлһэббэтлэ долу иштинэ, Сов.ИКП Мэркэзи Комитэсинин катиби Иличов јолдашын чыгышына биз диггэтлэ гу-лаг асды.

Бизим үчүн тамамилэ ајдын олду ки, заманэмиздэ, инсанларын зэкасы өз ээли ургунда шиддэтли муарыза кедан бир дөврдө бизим габазчыла социалист идеолокијамыла буржја идеолокијасы арасында һеч бир сазиси ола билмэз. Бу мубаризадэ һэр чүр сазиччилик, барышдырычылыг халын, партијанын манэфејинэ, коммунизм ишинэ тэјанэтэ бэрбардир.

Бурадан да белэ бир нэтичэ чыгармаз лазымдыр ки, бэдиш јарадычылыг саясиндэ јабанчы идеолокијанын тэзакүрлэринэ дозмок олмаз. Бу тэзакүрлэр эвэлмэдэн ифласа мэлһкүмдир.

Биз һамышэ јадда сазлаамлыгы ки, буржја идеологлары өзлэрини бизэ тамамилэ јабанчы, дүшмэн олан идејаларыны тэблиг елэмэк үчүн абстракт сэнэтидэн бир сипаһ кими иштифаэд едирлэр. Гэрб сэнэтинин сјајастдэн узак өз асылы олмаасы һазгында бүтүн сөһ-

бэтлэр ачыгдан-ачыга делагокија өз бошбоғазлыгдыр. Әслиндэ сэнэ-латдэ модернизм өз абстракссионизм буржја сјајастинин күддүјү ејни мэгсэдлэри күдүр. Буна көрө дэ абстракссионизмэ алудэчилик көстөрэн рэссамларын бэ'зи һиссэсинин өз мејиллэринэ тамамилэ мэ'сул бир сипа вермэк чәһдлэри һөкмэн боша чыгачагдыр. Мојаја јумаз өз јенилији јанлыш баша дүшмэк әслиндэ сэнэтидэ реализмин, һазгэтин элэјинэ, һуманизмин элэјинэ јөнөлдилмишдир.

Биз, Азэрбајжан сэнэтинин нумајэндэлэри јашы баша дүшүрүк ки, 17 декабр көрүшүндэ галдырылмыш мэсэлэлэр бүтүн милли мэдэнијјэтлэрин, о чүмләдэн Азэрбајжан мэдэнијјэтинин тиклишафы илэ билаваситэ бағлыдыр. Тэбили, бу һеч дэ о демэк дејилдир ки, бизим сэнэтимиздэ, тусусилэ мусиги сэнэтиндэ, хэстэ өз ја Гэрбдэ мејдана чыхан «сэнэт» әсэрлэрини хатырладан зэрэтли һадисэлэр вәрдыр.

Гэрб мусигисиндэ абстракссионизм додекафонија, серија, «контрет» өз электрон мусиги адланан мүртэчэ мусиги чэрэјанлары өз истигаметлэриндэ өз ифадэсини тапмышдыр. Азэрбајжан бэстэкарларынын јарадычылыгында бунларын һеч бири јокдур. Јакин бундан белэ бир нэтичэ чыгармаз олмаз ки, биз мусигимизин идеја сафлыгы мэсэлэлэринэ диггэти зәифлэдэ билэрэк. Буна бизим иштијарымыз јокдур. Республикамызын мусиги һајатында мусиги ичтимайјэти тэрәфиндэн көстөрилмиш мәнфи һадисэлэр вәрдыр. Бу һадисэлэр бизим реалым јолу илэ ирәллэјишимизи ләңкитмәјэ билмэз, мусигимизин динләјичија тэ'сир күчүнү, тәрбија күчүнү зәифләтмәјэ билмэз.

Бу һадисэлэр нэдэн ибарәтдир?

Мән һэр шөјдөн әвәл харици Шэрг өлкэлэриндэн бизэ сирајэт едән мусигинин тэ'сирини нэзәрдэ тутурам. Бу мусиги биздэ ајры-ајры кинофильмлэр, радио асатэси илэ јазылыр. Бу мусигија алудэчилик көстөрэн бэ'зи бэстэкарлар өз мусигичилэр она халг мусигисы кими багырлар. Әслиндэ исе бу халг мусигиси дејил, ресторан-чаз тријо-ларыннын мусигисидир. Бу мусигидэ буржја өз тьрда буржја зөвгэлэринин бөјүк тэ'сири вәрдыр. Буна көрө дэ бэ'зи бэстэкарларымызын мусиги еһтијатына алаәз олдунан бу мусиги ансамблларын өз ајры-ајры ифачыларын, ханэјдэлэрин репертуарыны зибилләјүр, динләјичиларын зөвгүнү формалашдырмага зэрэтли тэ'сир көстәрир.

Бэ'зи бэстэкарларымызын јарадычылыгына мәнфи тэ'сир көстөрөн бир заиф чәһәт дэ вәрдыр. Бу чәһәтин маһијјэти һәјата, мүсир совет вәрдыгына багынын мәндуллуғундан, көрүнү даирэсинин мәндуллуғундан ибарәтдир.

Умумийјэтлэ, сәнэткар үчүн, о чүмләдэн јазычы, рэссам, бэстэкар үчүн әсас диггэти мүсир һајатымызын маһијјэтин тэшикл едән башлыча чәһәтлэрэ вермәјин бөјүк әһамийјэти вәрдыр. Тэсадуғи һәјат фактларына јумак сәнэткарын имканларыны хејли азалдыр, ону иштапта, дајазлыга, тьрбачылыга кәтириб чыгарыр, сәнэ-тдэ «үмүли мотивләрдэн» данышмага вадар едир. Бу чүр «сәнэт» әсэрлэри илэ багында һәјатла, мүсасирликлэ алаәдәр көрүнүр. Јамлыз илэ багында, Әслиндэ исе онлар үздән көтүрүр, һәјат һадисэлэринин маһијјэтинэ мүдәхилэ етмир, һәјатын дәрринлијинэ вәрмыр. Сон заманларда бир-биринин ардынча мејдана чыхан «бајрал», «кәнч-лик» өз с. уеэтуралары бу чүр әсэрләрдәндир. Бу «уеэтураларын» бэ'зилэриндэ дәрин мөзмүн, асила идеја долуғунуғу, бэдиш, эмо-сионал өүс'әт ахтармаз әбэс зәһмәтдир. Бу чүр мусиги әсэрлэри ишкисаф элдән, нечэ дејэрлэр, ишкиса мәнбадән жалыр. Бунлар һәјатдан дејил, һәјат һазгында докуг, көһнө, басмагалыб тэсәвүрләрдән до-ғур өз өзү дэ өз нөвбэсиндэ иштамлэр доғурур. Бу чүр әсэрләрдэ сис

гэлбинизи тэлэгүмэ кэтирэн дүжгуларын, дүшүнчэлэрин чанлы экс-сэдасына раст кэлэ билмээсиниз. Чүнки бунлар эсэр дежил, чызма-гарадыр; бунларын анчаг ады мусигидир, эслиндэ исэ бунлар халгын хэжат тэлэбатына чаваб вермэжэн «башидансовма» мусигидир.

Ајдындыр ки, бүтүн бу мәсэлэлэр сэнэткарлыг мәсэлэлэри илэ мөһкэм алагэдардыр, чүнки сэнэтдэ гаршымыза гојдугүмуз амал нэ гэдэр жүксэкдирсэ, бизим бэдиин сэнэткарлыгымыз да бир о гэдэр жүксэк олмалыдыр. Биз дэриндэн дүшүнүб бөјүк бир хэгигэти дэрк ет-мэлијик ки, сэнэткарлыг мәсэлэлэринэ тэлэбкарлыгга јанашмадыг-да, либераллыг етдикдэ, бу, бизим идеја мөвгелэримизин, јарадычы мөвгелэримизин зэифлэмэси үчүн јоллар ачыр вэ демэли, бизим силаһымызы, бизэ јабанчы дүнјаја гаршы, онун тэ'сирлэринэ гаршы апардығымыз эн кэскин, амансыз идеоложи мүбаризэдэ зэрури олан силаһымызы коршалдыр, пасладыр.
